

PARTICULARITĂȚI ALE LIMBAJULUI JURIDIC ÎN TRADUCEREA DIN LIMBA ENGLEZĂ A HOTĂRĂRIILOR EMISE DE CURTEA DE LA STRASBOURG

de Lucia MOCANU

ABSTRACT

The aim of this article is to study the translation of the legal texts into Romanian, providing not only a general overview of its peculiarities but also an in-depth characteristic of a translation of an ECHR Decision in a case against Romania. The translation of a legal text, where both the content and style are very important, should be accurate and precise.

The translator often resorts to a literary translation, as he/she has to express the content of the text in the Source Language, preserving its style, as well as the forms specific to the Target Language. The context is crucial in selecting the right meaning of a polysemantic word that best fits the purpose of the text message, avoiding any errors or distortion of the meaning in the target language that could produce devastating legal consequences.

In contextul apartenenței României la Uniunea Europeană, țara noastră a devenit un receptor al aquis-ului comunitar și s-a angajat să-și armonizeze legislația cu cea a blocului european. Acest fapt se reflectă și la nivelul limbajelor specializate, cel juridic, în speță, care se confruntă cu probleme legate de identificarea unor echivalente pertinente pentru fenomenele și conceptele juridice din spațiul european importate de sistemul juridic românesc. Actul traducerii presupune o excelentă cunoaștere a limbii țintă, dar și a limbii sursă, cunoștințe lingvistice la nivel de expert și cunoștințe de specialitate în domeniul de lucru. Astfel, traducerea trebuie să exprime conținutul textului din limba sursă, să păstreze stilul său și să conțină formele specifice limbii țintă.

Particularități ale limbajului juridic românesc

Stilul juridic se caracterizează prin funcția conativă și referențială, prin sintagme fixe de adresare și de formulare, numite șabloane. Acestea constau în repetarea unor modele gramaticale și lexicale prestabilite, devenind stereotipii ale limbajului juridic. Prin urmare, funcțiile emotivă și poetică sunt complet absente. Este un stil extrem de impersonal, comunicările oficiale permițând doar o interpretare unică. Exprimarea trebuie să fie clară, precisă, lipsită de ambiguități, recurgându-se de multe ori la parafraze sau definiții incluse în textul juridic.

„Evoluția limbajului românesc a avut loc în direcția asigurării proprietății, clarității și conciziei printr-un proces de unificare, specializare și modernizare la toate nivelurile. De exemplu, în domeniul vocabularului juridic, dacă se ia drept criteriu al evoluției procentului de întrepătrundere dintre lexicul limbii comune și terminologia juridică specializată, se constată o descreștere treptată a numărului cuvintelor din lexicul comun până în secolul al XIX-lea, când, în terminologia juridică românească, predomină neologismul latino-roman, care permite exprimarea precisă, lipsită de ambiguitate, a conceptelor juridice.” (Stoichițoiu-Ichim, 2002)

Limbajul juridic este întâlnit în redactarea unor acte specifice cum ar fi darea de seamă, adevărta, decizia, hotărârea etc. Lexicul caracteristic limbajului juridic înregistrează numeroase arhaisme folosite în

limbă doar în accepțiunea juridică, acestea ieșind din uzul comun: împricinat, pârât, a săvârși etc., dar și sintagme consacrate precum desfacerea căsătoriei, deși mai nou se poate observa tendința de calchiere a englezescului *dissolution of marriage* = dizolvarea căsătoriei. Numărul mare al traducerilor din limba engleză, chiar și în domeniul juridic, precum și utilizarea frecventă a acestei sintagme ar putea conduce la intrarea ei definitivă în limbajul juridic, poate chiar în detrimentul celei tradiționale. Un bun traducător este cel care are în vedere dimensiunea culturală a limbii sursă, necesară găsirii unor echivalente pertinente în limba țintă, cunoaște noțiuni legate de istoria dreptului românesc și este familiarizat cu terminologia juridică. Astfel, în textele traduse ale unei hotărâri de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pot fi observate cu ușurință erori, multe dintre ele fiind caracterizate prin stângăcie.

Erori în traducerea limbajului juridic

In scopul argumentării celor afirmate mai sus, propun analizarea unei hotărâri emise de Curtea de la Strasbourg care prezintă anumite erori de traducere. Astfel, se constată lipsa unei uniformizări a termenilor, reflectată în utilizarea în variație liberă a unor sinonime. Pentru *applicant*, traducătorul recurge la doi termeni diferiți, *reclamant* și *petent*, termenul generic, chiar la nivelul aceluiași paragraf. „Petentul a fost arestat la 5 septembrie 2000 și a fost pus în custodia poliției pentru o perioadă de 30 de zile. Tribunalul Județean Pitești unde reclamantul a fost adus pentru prima dată la 28 septembrie 2000 (...)”². Această tendință nu poate fi explicată decât prin intenția traducătorului de a evita repetiția, deși caracterul rigid și strict al limbajului juridic permite recurența la nivelul aceleiași secvențe textuale.

Sintagma *placed in the police custody* din același paragraf a fost tradusă prin „pus în custodia poliției”, impropriu uzanțelor limbajului juridic care preferă formula *a lua în custodia poliției* sau și mai uzualul *a plasa în custodia poliției*, recurgându-se la un calc din limba engleză.

Un alt exemplu de eroare de traducere este interpretarea sintagmei *criminal proceedings* prin „proceduri criminale”, traducătorul nereușind să selecteze sensul corect în funcție de context.

Dicționarul juridic englez online³ consemnează

² Hotărârea CEDO în cazul Petrea versus România. <https://jurisprudentacedo.com/Petrea-impotriva-Romaniei-Evaziune-fiscala-si-fals.-Pedeapsa-cu-inchisoare.-Tulburare-mentala.html>

³ <https://www.nolo.com/dictionary/criminal-term.html>

criminal ca fiind 1) *A popular term for anyone who has committed a crime, whether convicted of the offense or not. More properly, it applies only to those actually convicted of a crime.* 2) *Certain acts or people involved in or relating to a crime. Examples include "criminal taking", "criminal conspiracy", a "criminal gang".*

Dicționarul englez-român al Academiei (Levitch, 2010) oferă în dreptul cuvântului *criminal* următoarea explicație: asasin, criminal, ucigaș, penal. Selectarea sensului corect se face în funcție de context, asocierea celor două cuvinte "proceduri" și "criminale" conducând la crearea unei sintagme inexistente în limbajul juridic românesc. Corect ar fi fost "proceduri penale". În limba română, adjectivul "criminal" apare doar în titulatura unor structuri din cadrul unor instituții cum ar fi Direcția de Investigații Criminale cu sensul larg de orice tip de infracțiune.

Traducerea în limba română conservă formulele standard utilizate în întocmirea unui act juridic și moștenite din limba franceză, al cărei sistem juridic a inspirat sistemul juridic românesc. De exemplu, hotărârea CEDO analizată în prezentul articol este structurată pe următoarele secțiuni: *procedure* - procedeu, *the facts* - în fapt, *the law* - în lege și, partea finală, *for these reasons* - pentru aceste motive.

Topica poate ridica și ea probleme de traducere și acest aspect poate fi exemplificat prin intermediul fragmentului „The case originated in an application (no. [...]) against Romania lodged with the Court under Article 34 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms ("the Convention") by a Romanian national, Mr [...] ("the applicant"), on 16 December 2002.”⁴ O primă sesizare ar consta în folosirea transpoziției ca tehnică de traducere manifestată prin schimbarea subiectului gramatical în traducerea din limba română, unde *application* - cererea preia funcția de subiect: „La originea cazului se află cererea numărul...”. Se recurge mai departe la un gen de explicitare prin adăugarea participiului trecut „introdusă împotriva României” cu referire la cerere, iar complementul de "agent by" a Romanian national își schimbă funcția gramaticală în traducerea românească devenind subiectul propoziției secundare atributive. *Under the Article 34* se traduce prin „în temeiul articolului”, formulă consacrată în stilul juridic care tinde să fie înlocuită în prezent de varianta sa neologică „conform”.

În cazul expresiei *Romanian government represented by the agent...*, traducătorul optează pentru varianta „agent guvernamental”. Acest element a fost introdus de Ministerul român al Afacerilor Externe și reprezintă un termen juridic nou în România, care adoptă forma din limba engleză, căreia îi este adăugat adjectivul "guvernamental" pentru dezambiguizare.

Sintagma *the parties' submissions* este tradusă fie prin „susținerile părților”, fie prin „prezentările părților”, deși realitatea definită este aceeași. Mai mult, se pare că varianta românească este tributară celei englezești cu forma de plural, deși formula standard este la singular – „prezentarea părților”. În dicționarul englez român pentru juriști, Editura Sedan, una dintre definițiile pentru *submission* este „prezentare (a actelor)”, echivalentul de "susținere" nefiind înregistrat nici în dicționarul pentru juriști și nici în cel al Academiei, prin urmare varianta corectă este de „prezentarea părților”.

Termenul *the merits*, sintagma juridică completă fiind *the merits of the case*, se traduce „pe fond”, menținându-se în același registru lexical caracteristic structurii actului juridic.

O concluzie logică ce s-ar putea trage din cele afirmate anterior este necesitatea de a acorda o atenție deosebită traducerilor contextuale, argument susținut cu exemple elocvente din cadrul aceleiași Hotărâri CEDO.

Astfel, *lodged with* din fragmentul „The case originated in an application (no. 4792/03) against Romania lodged with the Court...”⁵ a fost tradus prin "a sesizat" - „La originea cauzei se află cererea nr. 4792/03, introdusă împotriva României, prin care un cetățean român, [...] (reclamantul), a sesizat Curtea”⁶, iar paragraful „That Ordinance was replaced by Law no. 275/2006 on the execution of sentences, which in its Article 38 provides for a similar appeal lodged with the judge responsible for the execution of sentences...”⁷ prin „Ordonanța respectivă a fost înlocuită cu Legea nr. 275/2006 cu privire la executarea pedepselor, care în articolul său 38 reglementează un recurs similar depus împotriva judecătorului responsabil pentru executarea pedepselor...”⁸.

O analiză mai atentă a traducerii lui *lodged with* din ultimul paragraf relevă o eroare de traducere din perspectiva realității juridice românești. Sistemul juridic nu prevede depunerea unui recurs împotriva unui judecător⁹.

⁴ Hotărârea CEDO în cazul Petrea versus România. <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/4792-03-petrea-v-rumunia-wyrok-europejskiego-trybunalu-520464351>

⁵ Idem 4

⁶ Idem 3

⁷ Idem 4

⁸ Idem 3

⁹ Cu privire la instanța competentă să soluționeze cauza se constată că potrivit articolului 3 alineat 2 din OUG nr. 56 din 2003 împotriva măsurilor privitoare la Exercițarea drepturilor luate de către administrația penitenciarului persoanele aflate în executarea pedepselor private de libertate pot face plângere la judecătoria în a cărei circumscripție se află penitenciarul.

O traducere pertinentă ar putea fi următoarea: „reglementează depunerea unui recurs la judecătoria din jurisdicția căreia se află penitenciarul.”

Un alt exemplu, de această dată pozitiv, îl reprezintă traducerea lui *deliver* (cu sensurile *a furniza, a izbăvi, a da*) din *Delivers the following judgment...*¹⁰ cu „a pronunțat următoarea hotărâre, ...”, selectarea sensului corect respectând stilul solemn al limbajului juridic.

O exprimare îngrijită, lipsită de ambiguități, necesită respectarea normelor gramaticale în vigoare în limba țintă. Astfel, topica poate crea adevărate distorsionări de sens sau o exprimare stângace. Spre exemplificare, redăm traducerea unui pasaj care păstrează cu fidelitate topica din limba engleză: „This decision was confirmed, upon an appeal on points of law by the defendants, in a final decision of 8 October 2002 of the Pitești Court of Appeal.”¹¹ – „Această decizie a fost confirmată, pe baza unui apel privind punctele de lege al inculpaților, într-o sentință definitivă din 8 octombrie 2002 a Curții de Apel Pitești.”¹² Faptul că este vorba despre un recurs depus de inculpați devine evident prin utilizarea articolului posesiv „al”, forma masculin, singular, care face referire la apel, însă plasarea sa după două substantive, „puncte” și „lege”, poate fi interpretată drept un agramatism.

Dacă în exemplul de mai sus ambiguitatea apare ca urmare a păstrării topicii din limba sursă, în următorul exemplu greșeala gramaticală este evidentă. Astfel, *Accordingly, his visit and parcel rights were withdrawn on 26 March 2001, ...*¹³ apare în varianta din limba română „În consecință, drepturile sale la vizită și la colete au fost retrase la 26 martie 2001, ...”¹⁴.

Traducerea în cauză comportă și alte erori. Termenul *complaints* este tradus cu cereri în loc de „plângeri” sau „reclamații”, cerute de context. De asemenea, pentru traducerea expresiei verbale *responsible for* s-a recurs la calchiere - responsabil pentru, ignorând varianta corectă din limba română cu prepoziția „de” - responsabil de.¹⁵

Traducerea numelor de instituții ar trebui să devină o opțiune a traducătorului în funcție de relevanța lor. În general, instituțiile de stat din orice țară au și variante în limba engleză. În cazul în care această variantă nu există, traducătorul va opta pentru o formă creată

prin analogie cu alte instituții din domeniu. Acesta este și cazul lui *Argeș Forensic Medicine Institute*, tradus în hotărârea analizată prin Institutul de Medicină Judiciară Argeș, o formă improprie, de vreme ce în nomenclatorul instituțiilor de stat din România apare Institutul Național de Medicină Legală Mina Minovici.

Concluzii

Scopul fundamental al unei traduceri este acela de a asigura transferul de sens, cu atât mai mult în cazul traducerilor specializate. În cazul limbajului juridic, traducerea trebuie să redea întocmai conținutul și forma originalului, caracterul său fidel fiind o obligație juridică, dar și morală, a traducătorului.

Realitățile juridice diferite în limba sursă și limba țintă ridică reale dificultăți de interpretare și identificare a unei echivalențe depline care să producă același efect juridic în textul tradus. Echivalența poate fi considerată o normă de bază a traducerii, atât din perspectiva procesului în sine, cât și a produsului final.

Dimensiunea culturală a limbii sursă, precum și cunoașterea terminologiei juridice sunt imperios necesare în decodarea corectă a sensurilor sintagmelor juridice, ceea ce ar conduce la o exprimare firească și fidelă a textului original în parametrii registrului lexical cerut de natura textului.

¹⁰ Idem 4

¹¹ Idem 4

¹² Idem 3

¹³ Idem 4

¹⁴ Idem 3

¹⁵ Un alt exemplu de menținere a prepoziției din limba engleză se întâlnește și în cazul expresiei *to be interested in*, redată frecvent în limba română sub forma „a fi interesat în”, care câștigă tot mai mult teren printre traducători în defavoarea variantei românești „a fi interesat de”.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Newmark, P. (1995). A Textbook of Translation. New York: Phoenix ELT.
2. Levițchi, L. (1993). Manualul Traducătorului de Limba engleză, București: Teora.
3. Ionescu, D.C. (2000). Translation Theory and Practice, București: Universal Dalsi.

Resurse web:

1. Stoichițoiu-Ichim, A. Semiotica discursului juridic. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%202.htm>
2. <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/4792-03-petrea-v-rumunia-wyrok-europejskiego-trybunalu-520464351>. (accesat în 2020)
3. <https://jurisprudencedo.com/Petrea-impotriva-Romaniei-Evaziune-fiscala-si-fals.-Pedeapsa-cu-inchisoare.-Tulburare-mentala.html>. (accesat în 2020)